

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ad Leonem X. Pontificem Maximvm

[Straßburg], 1519

VD16 L 3409

[Praeceptvm Secvndvm.] Non Assvmes Nomen Domini Dei Tvi In Vanvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34717

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES.

ius præcepti, sed cū Christo & iustitia, & plena obedientia præcepti, lis inq̄, non imputat, nec requirit. Verū qui ipsi non requirunt, & exigūt a seipsis, sed consuunt sibi puluillos sub manibus & sine timore incedunt, certi, q̄d non requirant, ab ijs certe exiget usq; ad nouissimū quadrantem. De ijs dicit Psal. ix. Propter qd irritauit impius deū: dixit em̄ in corde suo, nō requiret. Qui em̄ nō agnoscit se præceptū nō debere, quō se agnosceret esse peccatorē: qui aut̄ non agnoscit se peccatorē, quō timebit deum & iudiciū eius: qui aut̄ nō timet, quomodo humiliabitur: qui nō humiliatur, quō gratiā consequetur: qui gratiam non consequetur, quō iustificabitur, qui non iustificat, quomodo saluus erit:

NON ASSUMES NOMEN DOMINI
DEI TVI IN VANVM.

*Proprium
Reuerentia*

Hoc præceptum, sicut & omnia alia, fuit ex primo. seruato Henim primo, & hoc facile seruatur, imo seruatū est. Quia ideo ponitur, ut cæcitati nostræ manifestetur insipiētia nostra, cum nō esset necessariū, si Adam steteret, omnia em̄ illa sciuissemus. At nunc nec ipsa scimus, quæ necessaria sunt foris fieri nedum intus. Igitur in primo præcepto, cor & interior homo erga deum institutus est, in hoc os instituitur. Tribus em̄ rebus peccamus, corde, ore, opere, cōtra deum, ideo super singulo, singulum est præceptū, & sunt omnia tria negatiua, siue prohibitiua. Nec est in toto decalogo, nisi unum præceptū affirmatiuum scilicet, Honora patrem & matrē &c. Nam tertium, qd est, Sabbatū sanctifices, ipse dominus exponit negatiue, dicens, Non facies omne opus in eo, quod & nomē indicat, sabbatū, id est, requies, id est, uacatio ab operibus. Nullum em̄ opus in illo præcipitur, unde & solū lectioni legis intendebant illo die. Igitur malum in omnibus prohibet, ideo & nullū aliud habet promissionem, nisi unum, scilicet affirmatiuū de honore parentum. Cætera uero, quia malum prohibent, pœnam minantur.

Ideo, sicut qui corde non peccat, nec ore, nec opere peccat.

Ita qui corde peccat, nec ore, nec opere iuste facere potest.

Qui primū præceptū nō seruat, nec secundū, nec tertiuū seruat.

Qui uero primū seruat, & secundū & tertiuū seruat. Non em̄ est metuendū, qd qui in deū suā fiduciā posuit, deū super oīa diligit, sperat, querit, litit, nomē eius in uanū & irreuerenter nomi

net. Sicut nō est timendū, qđ subditus principem diligens, non etiam nomē eius uelit ubiq; clarū facere & habere. Vnde & pro maiori parte, in primo mandato dicti sunt, qui contra illud peccant, scilicet duplicis generis hoīes rudissimi & stultissimi, per omnia similiter hic dicenda sunt. Hoc enim praēcepto nō prohibetur maledictio, nisi quādo fit per nomen dei, sed nec blasphemia in hominē, nisi fiat per nomen dei, sed infra, Non occides.

Id autē in primis notandum, qđ hoc praēceptū subindicat affirmatiue, nomen dei esse assumendū in os uere, uel in necessitate salutis, & qđ solum ibi prohibetur, ne in uanū assumatur. Vnde in scripturis frequenter praecipitur nomen dei inuocari, laudari confiteri, benedici. Sic Ro. ix. Omnis quicumq; inuocauerit nomen domini, saluus erit. Videamus itaq; primū rudiores, inter quos primo occurrunt superstitiosi, sortilegi, & quidā ex Iudaicis fabulis superstitiosa quaedam de noīe tetragramaton fingentes. Quod nō nomen domini in uanū assumant, patet, quia nec ad salutem animae, nec ad gloriā dei assumunt nomen dei. Sed ad curiositatem suā, ad pactum dāmonū, in signis, uerbis, gestibus, ut supra dictū est. Non enim id curēt ad salutem animae inde consequantē, multo minus an deus in hoc glorificetur, sed tantum ut suae satisfaciant cōcupiscentia. Igitur sicut illi deū abiecerunt de corde suo, & uanum fecerūt in semetipsis, contra primū ita & nunc nomen eius polluunt in ore suo, & frustra assumūt.

Frustra autē & uanum dicitur, quod sine necessitate & causa fit. Et autē necessitas uel utilitas nominis dei assumendi duplex scilicet salus nostra, & gloria dei, imo sola gloria dei, quia nec salutem nostrā debemus per nomen eius querere, nisi ad gloriam ipsius. Assumere autem intelligitur, ut cum aliquis sumit uel intendit facere, uel dicere, uel ad hoc adhibet nomen dei. Sicut in corde assumit per fidem gratiā dei ad salutem suā. Ita in ore assumit, per reuerentiā nomen dei, ad salutem suā & aliorū. De istis ergo satis persuasum est ut abstineant, in praēcepto primo. Nec per hoc sese excusent, quia sancta uerba, & orationes adhibent, cū per hoc magis turpiter peccent, ut in simili. Nonne furiosum putes eum qui sacris uestibus, officijs diuinis apratis, ad choreas spectacula, uel bella procedat, & iocum hmōi ex eo serio faceret. Si ergo huic grauissime reprehenderes, cur nō multo magis re-

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

prehendis te uel illū, qui sancto, plus q̄ oēs uestes, imo quo sanctificat, & uestes, & omnia, nō ad choreas, sed ad stupra, ad dæmoniacā opa abutaris, uel saltē ad corporis salutē, contempra anima. Talis est ergo illorū excusatio, qualis est eius, qui sibi sacris abusus corripit & dicit, Eia res tū sacra & bona: Quid em̄ huic dicitur: q̄ illud quasi ego nesciam, eam esse bonā & sacram: hoc me nūc doces: cū ideo te arguam, q̄d sacris ita abuteris. At nos nunciij sumus Christiani, qui calceos nouos, ne polluamus calpodia emimus, & uestes bonas nullo modo in lutū trahimus, nec aureis uasis contumeliā facimus cū urina, imo aqua immunda. At sacrū dei nomen ad quæcūq; indigna trahimus, sine om̄i fronte. Quod si hoc nullus in suis facit, finge aliquem ita furiosum, ut in suis idipsum faciat. Quid si de alienis: & eius qui uult sua mūda haberi, Quanc̄ gratā rem faceret, qui principis titulū, & nomen, & insignia ad lutū traheret, & inuolueret, ipso scilicet uidente, & prohibente, imo præcipiente in sublimi loco statui. At nos cū audimus Turcas templa prophanare, altaria, & omnia sacra polluere, miro stupore accendimur ad irā, & cogitamus iniuriā bello uindicare, & querimur, q̄d principes nō contra Turcā bellāt, sed palpa sinū tuum, & Turcā palpasti. Interim deus eo magis, in pœnā, principes in mutua bella tradit, ut nos magis, quā Turcas puniat, quia peius polluimus sacra quā illi.

Secundo, nobis occurrunt, periuri, mendaces, dolosi, fraudulenti, & quicunq; ueritatem relinquunt, ubi deum testem adhibent & nomen eius, imo & per deum maledicentes, iniuste excommunicantes, iocosi quoq; ac blasphemi in deum, de quibus supra aliqua dicta sunt, & infra plura dicent. Hic uero uideamus qui iurando peccent in nomen domini. Notandū itaq; quod duplex est iuramentū. Bonum, de quo Deut. vi. & x. Dominū deum tuum timebis, & ei soli seruias, & p̄ nomen illius iurabis. Ita em̄ deus ipse iurat sæpius in prophetis, d. Viuo ego dicit dominus. Et psal. cix. iurauit dominus, & non pœnitebit eum. & cxxxi. iurauit dñs Dauid ueritatem. Sic Christus iurat in Euangelio, Et patriarchæ, prophetæ, apostoli, & omnes sancti iurant ac iurauerunt. Et hoc est opus meritoriū, quia fit in ijs quæ pertinent ad salutem. Vnde quoties aliquis dicit uel facit, quod expedit ad salutē, ut credatur, ubi timetur non credi, debet iurari. Sic

iurat Apoft. ad Ro. qđ ſæpe propoſuit uenire ad eos. Quæ ratio iurandi: niſi quia expediuit eis, id credere ad ſalutē, ut eum fidelem paſtorē, non quæſtuariū agnoſcerent, & charitatem uerā in eo eſſe cōſiderent. Sic ſal. lxij. Laudabuntur oēs qui iurant in eo

Ratio, quare hoc iurare placeat deo, quia per ipſum inuocatur ueritas eius, & creditur in eum, ac propter eum fit pax & cōcordia iurantium, ideo ſanctē colitur in eo opere, quia deſtruitur opus diaboli, ſcilicet diſſenſio & lis. Quia qui tibi non credit nec quieſcit, propter nomē dei tibi credit, quod inuocas, & quieſcit, ideo hunc honorem ſoli deo debemus. Vnde Apoftolus Hebræ. Omnis controuerſiæ finis eſt iuramentum.

N.B. Aliud eſt malū, Et hoc duplex, Aliud enim eſt, qđ ex conſuetudine fit, & hoc eſt malū, quia ſic uileſcit aſſiduitate reuerentia nominis dei, Sic Teuto. Bey got, vuerlich, furuuar, als vuar als got im hymel iſt, Bey gott vnd allen heiligen, p deum uiuū, per deū ſanctū, vff mein theures creutz. Vff mein theures bluot. Bey dé creutz gottes. Es iſt marter groſz, Marter ſchon, id eſt, per paſſionem Chriſti ita eſt. Itē ſic deteſtari, der teufel hol mich, brech mir den halz, gott helff mir ny mēmer, als mir gott helff, Vff mein ſeel, In conſcientia mea, bey meiner treuu vnd eer, bey meiner prieſterschafft. Iſta & multa ſimilia heu proh dolor, tā ſunt aſſidua multis in ore, ut prope ſecundū uerbū ſit, iuramentū hmōi. Hic patres & matreſſfamilias uigilare ſuper liberis, & ſeruis, ac familia deberēt. Quia eſt peſſima cōſuetudo, & cōtra hoc pceptū.

Sed propter rudes quærit. An nomen dei tangatur, quādo iuratur in hæc uerba, uere, ueritatem dico &c. Reſpondetur, quod ſic, Quia ueritas eſt nomen dei, cū ipſe ſit ueritas. Sic enim Apoftolus iurat Roma. nono, per ueritatem & cōſcientiam ſuam. Et quamuis hoc ideo poſſit uideri prohibitū, quia conſcientia non eſt nomen dei, cum æque ſit peccatum iurare uane, & nō iurare per deum, ſeu per aliud qđ deum etiā uere, tamen Chriſtus Matt. vij. hoc totum, refert ad deum, quādo dicit, Neq; per cœlū, quia thronus dei eſt, neq; per terram, quia ſcabellū pedum eius, neq; per Hieroſolymā, quia ciuitas regis magni eſt, neq; per caput tuum iuraueris, quia non potes unum capillū facere album aut nigrum. Ex quo patet, qđ qui iurat per ea quæ dei ſunt, uel ei applicata, etiā per deum iurat, ex quo, in quo, per quem omnia ſunt.

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POP VLARES.

Alterum est iuramentū falsum, Vbi quis ex proposito iurat & scienter falsum, secundū formas prædictas, hoc est uehementer graue peccatū. Et raro transit hoc peccatum impunitū, etiam in hac uita. Quod si dubitas, interroga piuros. Sed grauissimū est quando hoc fit in facie ecclesiæ, cū solennitate & præscripta forma, ut faciunt contrahentes matrimonia clandestina, & in pœnam peccati, postea odientes sese separant̃ per iuramentū, horribilis culpa, sed horribilis & pœna. Vnde inter omnia madata, solū hoc habet additā pœnæ minationem, d. Non enim habebit insonantem dominus eum, qui assumpserit nomen domini dei sui frustra, licet & primū, habeat cōminationem, quod in quartā generationē uisitet iniquitates eorum, qui oderunt. Sed quia Apostolus promissionē, quæ in hoc continetur non numerat, sed quæ in quarto, quā dicit primā, ergo & hæc cōminatio primi præcepti, non uideat̃ numeranda. Et grande peccatū est profecto periuurium, quod primo patet ex detestatione scripturæ, quia præcipit dominus in lege, nō peierabis. Et prophetae uehementer periuurium arguunt, unde Oseæ. iij. non est ueritas, non est misericordia, nō est scientia dei in terra, maledictum & mendaciū, & homicidiū, & furtum, & adulteriū inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Deniq; adeo sanctū id uoluit, ut etiā regi Babylo nis nō seruatam a Zedechia uindicaret. Item nec Gabaonitis licuit nocere, licet falsi ab eis iurassent. Itē nec filijs Benjamin, filias suas dari ausi sunt, propter iuramentū, & potius gentile sanguinem pmiserūt misceri fraterno sanguini, q̃ iuramentū soluerent.

Secūdo ex re ipsa, Quia iurare, est deū testem adhibere, & medium, quo uniunt sese discordes. At sic falso iurans, deum ludibrio exponit, imo q̃d est horrendū, quando dicit, Sicut deus est, uiuit, uerax est, corde dicit quod non sit ita uerū. Ac per hoc deū negat ore, immo & corde, quo cōsentit in negationem oris. Et ista negatio est pessima, quia scit deum esse, & corde credit, & tamen simul etiā corde consentit in negationem eius, quia nō negaret foris, nisi uellet negare. Et tamē contra cor suum, & conscientiam negat, ideo grauissimū est hoc mendaciū, & directe contra deum, quia uult eum non esse, ut suum mendaciū stet firmū.

Tercio, a simili, Si principem permoueres, ut pro fide tua literas & sigillum suum appenderet, in tua causa, ut sic pro nomine

R. P. MARTINI LVTHERII DE X. PRAECE

eius tibi crederetur, & tu postea nequiter denegares, & principē in confusione relinqueres, quid putas de te cogitaret? An putas, qđ fideiufforem habeas? Aut si, ut adesset pacto tuo cū aliorogares, & in faciem ueniētē neges esse principē, & projicias? At deus quanta maiestas, solus dñs est. Pro planiori intelligentia notandū, contra hoc mandatū in iuratione dupliciter agi. Primo in iurando. Secundo, in soluendo iuramento. Iurando, ut qui scienter in actu peierant, dolose dicentes se facere, quod uolunt facere ut liberentur, uel negantes dolose quod sciūt, ut fit in negotijs depositis, quæstionibus iudicialibus. Hi grauius peccāt quam superstitiosi illi, quia nō nomen dei assumunt in uanum, hi autē ad mendacium, quod longe grauius est, & hoc in negationibus fit potissimū. Psal. xxiij. Nec iurauit in dolo proximo suo

Soluendo, ut qui sine dolo quidem iurauerūt, sed tamen postea mutantur, & non soluunt, quod in affirmationibus fit, ut Psal. xiiij. Qui iurat proximo suo & non decipit. Verum si non potest soluere, nō ideo periurauit. At dicis, Quid nisi iurem damni uel periculum, uel mortem incurram? uidetur quod redēdus sim, ut si latro, uel hostis cogit fateri, quicquid habes.

Respondetur, Nullum peccatū est faciendū, pro quacunq; re, neq; pro æterna, quantominus pro temporali. At dicis, quis mihi reddet? Respondetur, deus pro quo ueritatem dixisti. Sed nō omnes casus huius monstri percensere possum, quia uere hodie inundauit & nihil curatur. O si paucitatē saluandorū attendere mus, & timeremus, qđ cito ista securitas de salute cessaret a nobis.

Dicit itaq; dominus Matth. quinto, Audistis, quia dictū est antiquis, Non periurabis, reddes autē domino iuramenta tua. Ego autem dico uobis, Non iurare omnino. Hoc loco sudatum est a multis, an liceat iurare. Et alij quod a malo pœnæ, alij a malo iurantis sit, si iuretur. Sed inspiciendo Christi sensum, uult utiq; nequaquam iurari, quia dicit, Non iurare omnino. Est ergo sensus, Iudeis præceptū est ne periurarent, iurare autem permissum est ad libitum. uobis autem præcipio, nullo modo iurare, neq; per cœlum &c. In quo utiq; hoc uult, ut nullus uoluntate sua iurare debeat unquam, libidinem scilicet & uolūtatem propriam iurandi prohibuit, & inquantū in eo est, Non debet iurare quis ideo si ultra dicat quam est, est, non, non, peccat, & malum est.

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POP VLARES

Per hoc tamen nō prohibet, quin exactus iurare debeat quilibet fidelis, siue in q̄ exactus ui alteri⁹, aut necessitate fratris. Quin potest ex me extorquere uel hostis, uel amicus, ut faciā omnia quę uult, dūmodo sint licita, sicut dixit sequenter, q̄d auferenti palliū, & tunica dimittēda, & etiā alia duo millia passuū eunda. Iam enī non ipse iurat, quia nō est suā uoluntatis, sed serui per humilitatē alienā uoluntati, uel per charitatē alienę necessitati. Cessantibus ergo ijs, nullo modo licet iurare, quin sit peccatū & a malo, q̄a ex mera uoluntate iurat, sine necessitate. Christus enī eo in loco instituit hoīem interiorem, qui nō tantum p̄ iuriū, sed etiam iuramentū iurare debet. Iudæis prohibet. Ne falsum iurent, Christianis aut̄ etiam ne uerum iurent, quia p̄fectior & integrior esse debet honor noīs dei in noua lege, q̄ ueteri.

Secūdo. Quia Christianus temporalia nō debet amare, ideo propter ea num̄ debet iurare. Quoniam qui nō debet quærere quę sua sunt, quō etiam pro eis iurare p̄mittē, pluris itaq; nōmē dei q̄ sua estimare debet. q̄d tūc apud Iudeos dissimulatū est

Ubi uero alteri seruiendū fuit, ibi sine scrupulo, tñ cum timore dei, frater fratri tenet̄ facere, quę sunt pro eius necessitate faciēda. Et ratio est prohibitionis, quia scit q̄d nos nō assumim⁹ nomen domini, nisi inuanū semper, præterq̄ ubi in charitate & humilitate pro alijs, uel sua salute assumitur, q̄d fundamentū est huius prohibitionis. Primo Corin. vii. Nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in spiritu sancto &c. Vel melius, Non iurare oīs no, dicit̄ contra eos, qui effugiū quærunt, quia iurant, sed non p̄ nomen domini, sed per cœlum, terrā, Hierusalē, caput, animā, quasi ideo non sint rei, si periurent, quia non per nomen dei iurant, ac sic iurare eiusmodi, quasi pro nō iurare reputant. Quod hæc sit mens Christi, uidet̄ ex hoc, quod statim secutus exponit quō non uelit iurari omnino, scilicet neq; per Hierusalē &c.

PRÆCEPTVM TERTIVM. MEMENTO VT DIEM SABBATVM SANCTIFICES.

HOc est præceptum meū, ut diligatis inuicem. Io. xv. Charitas plenitudo legis, ait Apostolus. Qua habita, nulla est lex necessaria, Sine qua nulla lex satis est. Igitur in hoc tertio præcepto, iam opus præcipitur, immo quies, ut nō offendatur

Præceptum